

op een
onbewoond eiland
in de Waddenzee

De

Wadden

Deze brochure geeft een uniek overzicht van alle onbewoonde eilanden en zandplaten in het natuurlijke Werelderfgoed Waddenzee. Er zijn een tiental plekjes in het Mooiste natuurgebied van Nederland (publieksverkiezing oktober 2016) waar geen mensen wonen en soms ook niet mogen komen. Hier heeft de natuur het rijk alleen. De beheerders zijn trots je deze parels te mogen presenteren.

In deze brochure kom je meer te weten over de natuur, locatie en toegankelijkheid van elk onbewoond plekje. Daarnaast biedt de brochure extra informatie over één bijzonder aspect van zo'n zandplaat of eiland. De volgende eilanden en zandplaten komen aan bod:

- Razende Bol
- Richel
- Griend
- Robbenbank
- Rif
- Engelsmanplaat
- Simonszand
- Rottumerplaat
- Rottumeroog
- Zuiderduin

Wil je na het lezen van deze brochure meer informatie over deze onbewoonde plekjes? Kijk dan op:

www.waddenzee.nl/beheren/onbewoonde-eilanden

De Waddenzee is een uniek en dynamisch natuurgebied met een rijke biodiversiteit. Het is het leefgebied voor meer dan 10.000 soorten planten en dieren. Sinds 2009 behoort de Nederlandse Waddenzee, samen met het Duitse en Deense deel, tot het UNESCO Werelderfgoed. De Waddenzee is waardevol, bijzonder en onvervangbaar. Het is daarom erg belangrijk dat we dit gebied voor de toekomst beschermen en behouden.

Een overzicht van de Waddenzee in Nederland. In de kaart zijn onder andere de waterstromingen aangegeven (donkerblauw), de droogvallende delen van het gebied (lichtbruin) en de kwelders (groen). Bron: www.waddensleutels.nl.

Over deze brochure

Deze brochure is een gezamenlijke uitgave van Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Landschap Noord-Holland, Rijkswaterstaat en de Waddenunit (Ministerie van Economische Zaken). In de Waddenzee zijn verschillende organisaties actief als beheerder. In lijn met de 'Samenwerkingsagenda Beheer Wadden' werken beheerders in het Waddengebied zoveel mogelijk als één gezamenlijke beheerder. Deze brochure is het resultaat van die samenwerking.

De kaart op de linkerpagina geeft een overzicht van het Nederlandse deel van de Waddenzee.

Luchtfoto van de Razende Bol, genomen vanaf het zuidwesten.

Razende Bol

Locatie	Ten westen van het Marsdiep, tussen Texel en Den Helder
Coördinaten	52°97'04" N 4°67'24" O
Toegang	Toegankelijk, alleen de noordelijke helft is niet toegankelijk tussen 15 mei en 1 november
Flora	Onbegroeid eiland met soms wat zeeraket en biestarwegras
Fauna	Bontbekplevier, dwergstern, grijze en gewone zeehond
Geschiedenis	Bestaat al meer dan 100 jaar, verplaatst richting Texel
Onderzoek	Vogel- en zeehondentellingen
Beheer	Rijkswaterstaat en Landschap Noord-Holland
Provincie	Noord-Holland

Razende Bol

Texel

Noord-Holland

Uitsnede van de kaart van de Waddenzee.
Het eiland de Razende Bol is omcirkeld.

Wist je dat?

Voorheen lag er een andere zandplaat op de plek van de Razende Bol.

De Razende Bol is een groot en vlak eiland. Het eiland ligt ten zuidwesten van Waddeneiland Texel. Voorheen lag de zandplaat Onrust op deze plek. Onrust is richting Texel gewandeld, en aan het begin van de vorige eeuw is het aan Texel vastgegroeid.

De Razende Bol en Onrust zijn ontstaan door het samenkomen van twee stromingen: de stroming vanaf de Noordzee en de stroming vanuit het Marsdiep, de geul tussen Texel en Den Helder. Op de plek waar deze stromingen elkaar tegenkomen zakt zand naar de bodem.

De Razende Bol is ook aan het wandelen. Elk jaar verplaatst het eiland zich enkele meters naar het noordoosten. Als er genoeg zand bezinkt, komt het zand boven het water uit. Zo zijn er al eeuwenlang verschillende hoge zandplaten ontstaan.

De Razende Bol is een uitgestrekte zandvlakte. Op de foto zie je een bord met 'verboden toegang': het bord geeft het rustgebied aan van zeehonden. Ook broeden daar dwergsterns en andere vogels.

Luchtfoto van Richel, genomen vanaf het zuidwesten. Je kunt Vlieland in de linkerbovenhoek zien.

Richel

Locatie	Ten zuidoosten van Vlieland
Coördinaten	53°29'79" N 5°13'51" O
Toegang	Toegankelijk buiten het gedeelte dat met borden als rustgebied is aangegeven, te zien vanaf de veerboten en als vaarrecreant
Flora	Sinds 2009 duinvorming met zeeraket en biestarwegras
Fauna	Bonte strandloper, kanoet, rosse grutto, wulp, grijze zeehond
Geschiedenis	Beweegt dynamisch op zijn plek
Onderzoek	Vogeltellingen en zeehondentellingen vanuit de wadwachtpost
Beheer	Natuurmonumenten, Rijkswaterstaat en Waddenunit
Provincie	Fryslân
Gemeente	Vlieland

Vlieland

Terschelling

Richel

Uitsnede van de kaart van de Waddenzee.

8 De zandplaat Richel is omcirkeld.

Wist je dat?

Richel is een hele belangrijke plek voor de grijze zeehond.

Richel is een populaire plek voor zeehonden om te rusten en hun pups te voeden. In de Nederlandse Waddenzee baart zo'n 80 tot 90 procent van de grijze zeehonden haar pups op deze zandplaat. Op sommige dagen rusten er wel 900 zeehonden tegelijkertijd. Vaak op de noordkant van Richel.

Grijze zeehonden krijgen hun pups in de periode tussen november en februari. De jongen worden met een witte vacht geboren. Dan zogen ze drie á vier weken bij hun moeder. Het is erg belangrijk dat de zeehonden in deze periode hun rust krijgen. Daarom is Richel voor een groot deel ontoegankelijk.

De grijze zeehond is een van de twee zeehondensoorten in de Nederlandse Waddenzee. De gewone zeehond is talrijker, maar de grijze zeehond is bezig met een opmars. In de Middeleeuwen was de grijze zeehond bijna uitgestorven. Momenteel nemen de aantallen weer toe. Richel is dus een erg belangrijk gebied voor deze zeehonden, en daarnaast een toevluchtsoord voor vele wadvogels.

Op de zandplaat rust een grijze zeehond met daarnaast een grijze zeehondenpup.

Luchtfoto van Griend, genomen vanaf het noordwesten. Op de foto zijn in het midden een bakens, navigatiemiddel voor schepen, en de wadwachtpost te zien.

Griend

Locatie	Ten zuiden van Terschelling
Coördinaten	53°25'22" N 5°25'33" O
Toegang	Niet individueel toegankelijk, te zien vanaf de veerboot vanuit Harlingen
Flora	Lamsoor, zeealsem, zulte, zeekweek, zoutmelde
Fauna	Kanoet, drieteenstrandloper, grote stern, visdief, grijze zeehond
Geschiedenis	Bestaat al sinds de Middeleeuwen, is ooit een bewoond eiland geweest
Onderzoek	Vogel- en zeehondentellingen vanuit de wadwachtpost, onderzoek naar kanoeten
Beheer	Natuurmonumenten, i.s.m. Waddenunit en Rijkswaterstaat
Provincie	Fryslân
Gemeente	Terschelling

Friesland

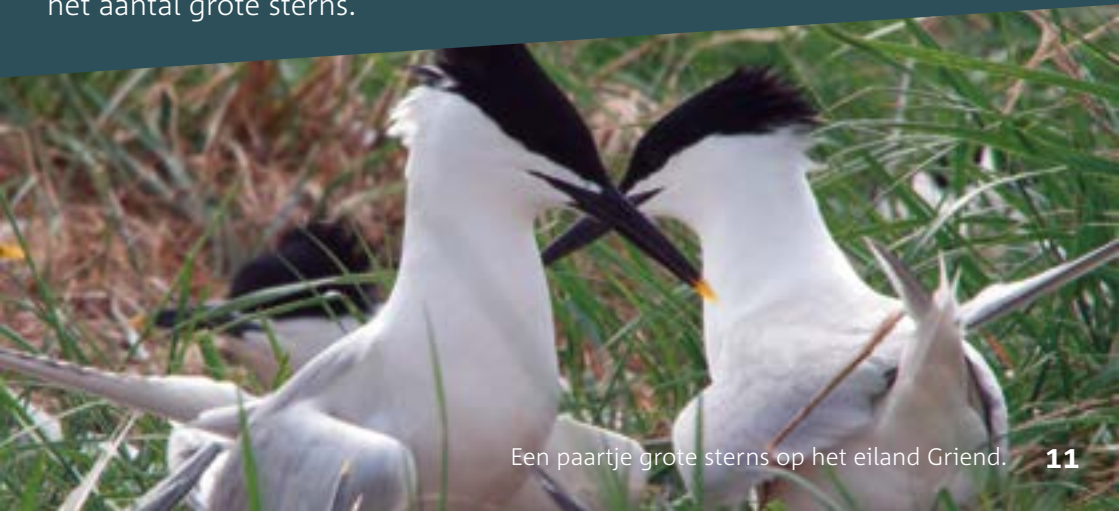
Wist je dat?

Op Griend broeden jaarlijks ruim 30.000 paar vogels.

Griend is een echt vogelparadijs. In voor- en najaar zoeken honderdduizenden trekvogels met hoogwater rust op Griend. Voor kanoeten en drieteenstrandlopers is het een van de belangrijkste plekken in het Waddengebied. Als het wad weer droogvalt zoeken de vogels op de platen rondom Griend naar schelpdieren, wormen en ander voedsel. Dat is onmisbaar om later in het seizoen duizenden kilometers te kunnen vliegen.

In het broedseizoen nestelen duizenden sterns, meeuwen en andere vogels op het strand, in de duinen en op de kwelder van het kleine eilandje. Voor de grote stern was het lange tijd met tienduizenden paren zelfs de grootste kolonie van ons land. De grote stern staat op de Rode Lijst van bedreigde diersoorten in Nederland. De laatste jaren neemt het aantal grote sterns snel af. In 2016 waren er nog ruim 500 broedparen op het eiland.

Om het tij te keren voert Natuurmonumenten samen met Rijkswaterstaat in 2016 een groot natuurherstelproject uit. Griend krijgt een brede vooroever om het eiland te beschermen tegen wegspoelen en ruige delen worden geplagd. Uitgebreid onderzoek moet aantonen wat de oorzaken zijn van de afname van het aantal grote sterns.

Luchtfoto van de Robbenbank, genomen vanaf het zuidoosten.
Linksboven op de foto zie je de Boschplaat van Terschelling.

Robbenbank

Locatie	Ten oosten van Terschelling en ten westen Ameland
Coördinaten	53°42'81" N 5°59'25" O
Toegang	Toegankelijk van 1 september tot 1 april, niet in het werpseizoen van de gewone zeehond
Flora	Geen
Fauna	Bonte strandloper, kanoet, rosse grutto, wulp, gewone en grijze zeehond
Geschiedenis	Jonge zandplaat
Onderzoek	Vogel- en zeehondentellingen
Beheer	Rijkswaterstaat en Waddenunit
Provincie	Fryslân
Gemeente	Terschelling

Uitsnede van de kaart van de Waddenzee.
De zandplaat Robbenbank is omcirkeld.

Terschelling

Ameland

Robbenbank

Wist je dat?

Dit jaar is op de Robbenbank een zwarte zeehond gespot.

In januari 2016 werd een bijzondere grijze zeehond gespot: een zwarte! De bemanning van het Ms. Krukel zag deze zeehondenpup op de Robbenbank. Toevalligerwijs werd dit jaar nog een tweede grijze zeehond met een zwarte vacht bij Egmond aan Zee gevonden.

Zwarte zeehonden zijn erg zeldzaam. In de Nederlandse Waddenzee zijn slechts een aantal grijze zeehonden met een zwarte vacht waargenomen. Deze verkleuring ontstaat doordat ze veel huidpigment hebben. Sommige grijze zeehondenpups lijken dan gitzwart.

De Robbenbank is een zandplaat tussen Terschelling en Ameland. Deze plek is in trek bij zowel gewone als grijze zeehonden. De zeehonden komen op deze plek af om te rusten en hun jongen groot te brengen. Na drie tot vier weken zogen verlaten de zeehondenmoeders hun jong. Daarna leren de jongen zelf hoe ze moeten vissen. In het najaar liggen er soms wel meer dan tweehonderd zeehonden!

Een grijze zeehond met een gitzwarte vacht, gespot door de bemanning van het Ms. Krukel. Op de achtergrond zie je de vuurtoren van Ameland.

Luchtfoto van het Rif, genomen vanaf het oosten.
Linksboven op de foto zie je oostkant van Ameland.

Rif

Locatie	Ten oosten van Ameland en ten westen van Schiermonnikoog
Coördinaten	53°46'94" N 6°04'42" O
Toegang	Toegankelijk 3 uur voor tot 3 uur na laagwater, volledig verboden toegang tijdens het broedseizoen (artikel 20, NB-wet)
Flora	Sinds 2005 biestarwegras, zeeraket en Noordse helm
Fauna	Kanoet, bonte strandloper, noordse stern, dwergstern, visdief, gewone en grijze zeehond
Geschiedenis	Wordt sinds jaren '70 steeds groter en hoger
Onderzoek	Vogel- en recreatietellingen vanuit wadwachtpost op Engelsmanplaat
Beheer	Waddenunit, Staatsbosbeheer en Rijkswaterstaat
Provincie	Fryslân
Gemeente	Dongeradeel

14 Uitsnede van de kaart van de Waddenzee. De zandplaat het Rif is omcirkeld.

Wist je dat?

Het Rif is een hoogwatervluchtplaats voor veel vogels.

Tijdens vloed stroomt een groot deel van de Waddenzee over. Wadvogels zoeken dan een plek om hun poten droog te houden. Zo'n plek heet een hoogwatervluchtplaats (hvp). Het Rif is een zandplaat waarvan een groot deel droog blijft bij gemiddeld hoogwater. Veel vogels verblijven op het Rif tijdens hoogwater. Naarmate het eb wordt vliegen ze weer weg naar hun droogvallende foerageergebieden, plekken waar ze voedsel zoeken.

Duizenden vogels komen tijdens hoogwater op het Rif af. In 2015 telden vogeltellers op een dag zo'n 80.000 vogels rondom Rif en de dichtbij gelegen zandplaat Engelsmanplaat. Er zijn verschillende vogelsoorten op Rif te zien, zoals de kanoet, bonte strandloper, rosse grutto, wulp en drieteenstrandloper.

Bij erg hoogwater vliegen vogels van Engelsmanplaat naar het Rif. Rif heeft kleine duintjes met vegetatie. Vogels houden het hier droger dan op Engelsmanplaat, dat sneller overstroomt. Daarom is het Rif ook een geschikte broedplek, bijvoorbeeld voor de Noordse stern, dwergstern en de visdief. Elk jaar komen er kolonies van wel honderden sterns op deze zandplaat af om te broeden.

Luchtfoto van Engelsmanplaat tijdens hoogwater, genomen vanaf het zuiden. In het midden bevindt zich het voormalige vogelwachtershuisje. Linksboven op de foto zie je het Rif, rechts zie je de Hiezel, het droogliggende deel van Engelsmanplaat tijdens hoogwater.

Engelsmanplaat

Locatie	Ten oosten van Ameland en ten westen van Schiermonnikoog
Coördinaten	53°45'27" N 6°05'68" O
Toegang	Toegankelijk, maar rond drie uur voor tot drie uur na hoogwater ongewenst om te betreden vanwege verstoring vogels (hoogwatervluchtplaats)
Flora	Enkele pollen langarige zeekraal en engels slijkgras
Fauna	Noordse stern, dwergstern, visdief, gewone zeehond
Geschiedenis	Was vroeger een groter eiland
Onderzoek	Vogel- en recreatietellingen vanuit wadwachtpost van Staatsbosbeheer
Beheer	Staatsbosbeheer, Waddenunit en Rijkswaterstaat
Provincie	Fryslân
Gemeente	Dongeradeel

Ameland

Uitsnede van de kaart van de Waddenzee. De zandplaat Engelsmanplaat is omcirkeld.

Schiermonnikoog

Engelsmanplaat

Wist je dat?

Vroeger hebben er drie kapen op Engelsmanplaat gestaan.

Duizenden vogels doen zich op de onbewoonde Engelsmanplaat tegoed aan wat de zee brengt. Zodra de plaat droogvalt, gaan ze op zoek naar voedsel: kokkels, mosselen, slakken, garnalen. Op Engelsmanplaat hebben een aantal kapen gestaan. Kapen zijn navigatiemiddelen die de mens gebruikt om veilig op zee te varen. Het zijn herkenningspunten in het landschap.

Het gebruik van kapen bestaat al honderden jaren. De eerste kaap van Engelsmanplaat duikt op uit een schrift uit 1563. In de loop van de geschiedenis stonden er meerdere kapen op Engelsmanplaat. Aan het begin van de 20e eeuw stonden er zelfs drie! In de Eerste Wereldoorlog verwijderde men de kapen. Dit moest de neutrale positie van Nederland versterken. Zo werd het moeilijk voor de scheepvaart om langs de eilanden te navigeren.

In 1968 werd de een-na-laatste kaap geplaatst, voorzien van een licht en een drenkelingenhuisje. Een zware storm in 2006 maakte een eind aan deze kaap. De kaap stortte in zee en spoelde op Schiermonnikoog aan. In 2007 is de huidige kaap geplaatst, van hout en zo'n 12 meter. Deze kaap staat ten zuidwesten van de nieuwe wadwachtpost, die in juli 2016 het 30 jaar oude vogelwachtershuis heeft vervangen.

Luchtfoto van Simonszand, genomen vanaf het zuidwesten.

Simonszand

Locatie	Ten oosten van Schiermonnikoog
Coördinaten	53°51'82" N 6°41'32" O
Toegang	Toegankelijk 3 uur voor tot 3 uur na laagwater, westkant niet toegankelijk van 15 mei tot 1 september
Flora	Enkele pollen helm en biestarwegras
Fauna	Wulp, scholekster, drieteenstrandloper, gewone en grijze zeehonden
Geschiedenis	Ontstond in de 19e eeuw
Onderzoek	Vogel- en zeehondentellingen
Beheer	Rijkswaterstaat en Waddenunit
Provincie	Groningen
Gemeente	Eemsmond

Schiermonnikoog

Simonszand

Wist je dat?

In 2012 splitste Simonszand in twee delen.

Simonszand is een zandplaat ten oosten van Schiermonnikoog. In 2012 zorgde de westelijke geul dat de zandplaat in tweeën splitste. Door een aantal voorjaarsstormen ontstond in het midden van Simonszand een diepe geul. Deze geul stroomde dwars door de zandplaat heen. Nu is Simonszand in twee stukken verdeeld.

De nieuwe geul is een verbinding van twee bestaande geulen. Aan de westkant van Simonszand ligt de geul Eilanderbalg. Aan de oostkant ligt de geul Spruit. Nu zijn beide geulen met elkaar verbonden. De nieuwe geul was goed nieuws voor zeehonden! Sinds de doorbraak vinden steeds meer zeehonden de weg naar Simonszand.

De doorbraak van de geul laat zien hoe dynamisch de Waddenzee kan zijn. Water en wind heersen over het Waddengebied, waardoor eilanden en zandplaten continu van vorm veranderen.

Luchtfoto van Rottumerplaat, genomen vanaf het zuiden.

Rottumerplaat

Locatie	Ten oosten van Simonszand, ten westen van Rottumeroog
Coördinaten	53°54'18" N 6°48'23" O
Toegang	Niet toegankelijk (artikel 20, NB-wet)
Flora	Zeealsem, zeekraal, duinen met biestarwegras, zeewinde, groot en klein zeegras
Fauna	Zilvermeeuw, eidereend, scholekster, lepelaar, gewone en grijze zeehond
Geschiedenis	In 1830 ontstaan als zandplaat
Onderzoek	Vogeltellingen, inventarisatie flora en fauna en onderzoek naar meeuwen en lepelaars door vogelwachters van Staatsbosbeheer.
Beheer	Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer en Waddenunit
Provincie	Groningen
Gemeente	Eemsmond

Schiermonnikoog

Rottumerplaat

20 Uitsnede van de kaart van de Waddenzee. Het eiland Rottumerplaat is omcirkeld.

Wist je dat?

Rottumerplaat was deel van het plan om de Waddenzee in te polderen.

In de jaren '50 wilde de Nederlandse regering de Waddenzee inpolderen. Deze drooglegging moest zorgen voor meer landbouwgrond. Op alle Waddeneilanden werden stuifdijken aangelegd als basis voor een nieuwe zeedijk. Zo ook op de Rottumerplaat.

Rijkswaterstaat legde van 1951 tot 1963 de stuifdijk aan. Aan de noordkant van 'Plaat' werd een hele rij duinen gecreëerd door helmgras te planten en stuifschermen te plaatsen. Werkploegen verbleven in een woning om de duinen te onderhouden en te verstevigen. De inpoldering ging niet door, maar de stuifdijk ligt er nog steeds.

Sinds de jaren '90 wordt Rottumerplaat niet meer fysiek en actief beheerd. De natuur heeft er vrij spel. Voor vogels is Rottumerplaat een erg belangrijke rustplek. Af en toe verblijft daar wel meer dan één procent van een gehele West-Europese vogelpopulatie. Dit geldt bijvoorbeeld voor bonte strandlopers, lepelaars en zilverplevieren. Van de kanoet rust soms 8,6 procent op 'Plaat'. Dan hebben we het over zo'n 39.000 vogels!

De woning van de werkploegen staat nog steeds op het eiland. Dit gebouw van Rijkswaterstaat wordt voornamelijk bemenst door vogelwachters van Staatsbosbeheer die daar de flora en fauna monitoren en toezicht houden.

Luchtfoto van Rottumeroog, genomen vanaf het noordwesten.
Rechtsboven in de hoek zie je het eilandje Zuiderduin.

Rottumeroog

Locatie	Ten oosten van Rottumerplaat, ten westen van Borkum
Coördinaten	53°53'98" N 6°58'75" O
Toegang	Niet individueel toegankelijk, te bezoeken met expeditie Rottumeroog van Staatsbosbeheer
Flora	Biestarwegras, zeekraal, zeealsem, lamsoor
Fauna	Lepelaar, zilvermeeuw, graspieper, vleermuizen, gewone zeehond
Geschiedenis	Bestaat al sinds de 12 ^e eeuw, maar wandelt constant
Onderzoek	Vogeltellingen en inventarisatie flora en fauna door vogelwachters van Staatsbosbeheer.
Beheer	Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer en Waddenunit
Provincie	Groningen
Gemeente	Eemsmond

Schiermonnikoog

Rottumeroog

Groningen

22 Uitsnede van de kaart van de Waddenzee. Het eiland Rottumeroog is omcirkeld.

Wist je dat?

Vroeger woonden er mensen op Rottumeroog.

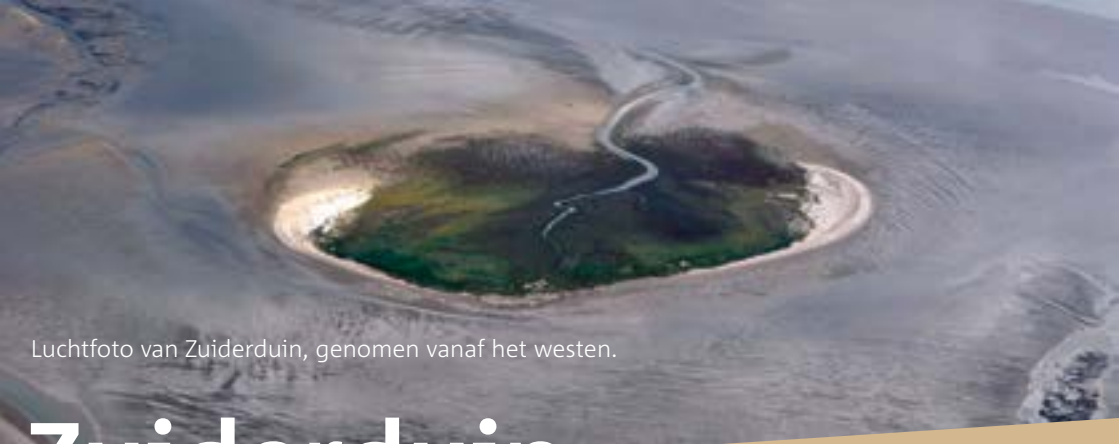
In de 12^e eeuw lag er op Rottumeroog een dorp. Het eiland is in de eeuwen daarna meerdere malen verkocht. Zo werd Rottumeroog in 1706 het bezit van een ‘malle’ graaf uit Ierland die van eilandfeesten hield: Donough MacCarthy. Hij verkocht het eiland weer in 1731 aan de provincie Groningen.

In de 19e eeuw brak het voogdentijdperk aan. De families Van Dijk en Toxopeus zijn de bekendste voogdenfamilies. Zo’n tweehonderd jaar lag het lot van Rottumeroog in handen van deze mensen. Het was hun taak om het eiland te beschermen tegen de woeste wind en het wilde water. Ze plaatsten schermen en helmgras om nieuwe duinen te vormen. In 1965 ging Jan Toxopeus, de laatste voogd, met pensioen. Sinds de jaren ’90 wordt Rottumeroog niet meer fysiek en actief beheerd. De natuur heeft er vrij spel.

De enige bewoners van Rottumeroog zijn de insecten, planten, zeehonden en vogels. Zo bezoeken duizenden vogels Rottumeroog elk jaar om eten te zoeken, te broeden en te rusten. Daarnaast verblijven er elk jaar vogelwachters van Staatsbosbeheer op ‘Oog’. Zij zijn van begin april tot begin augustus aanwezig op het eiland om flora en fauna te monitoren, door bijvoorbeeld vogels te tellen, en toezicht te houden.

Huidige tijdelijke bebouwing van Staatsbosbeheer op Rottumeroog. Hier verblijven vogelwachters om flora en fauna te tellen en toezicht te houden op het eiland.

Luchtfoto van Zuiderduin, genomen vanaf het westen.

Zuiderduin

Locatie	Ten zuiden van Rottumeroog
Coördinaten	53°52'39" N 6°59'04" O
Toegang	Niet toegankelijk, te zien tijdens Expeditie Rottumeroog van Staatsbosbeheer
Flora	Lamsoor, zeepostelein, zulte, zeekraal
Fauna	Aalscholver, kleine zilverreiger, lepelaar
Geschiedenis	In 1930 gescheiden van Rottumeroog
Onderzoek	Vogeltellingen en inventarisatie flora en fauna door vogelwachters van Staatsbosbeheer op Rottumeroog.
Beheer	Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer en Waddenunit
Provincie	Groningen
Gemeente	Eemsmond

Schiermonnikoog

 Zuiderduin

Uitsnede van de kaart van de Waddenzee. Het eilandje

24 Zuiderduin is omcirkeld.

Wist je dat?

Zuiderduin is een erg jong eiland.

Zuiderduin is een klein hartvormig eilandje in het oostelijke deel van de Waddenzee ten zuiden van Rottumeroog. Het eiland is ontstaan in 1930. Daarvoor zat Zuiderduin vast aan buureiland Rottumeroog.

Zuiderduin is van Rottumeroog gescheiden doordat het eiland steeds hoger werd. Een doorbraak van de zee zorgde voor het ontstaan van een geul tussen beide eilanden. Deze geul heet het Oostschild. Tijdens laagwater ligt de geul droog en zijn de eilanden met elkaar verbonden. Bij vloed zijn de eilanden daadwerkelijk van elkaar gescheiden. Dit maakt het Zuiderduin een rustige plek voor veel vogels.

Het lijkt erop dat Zuiderduin en Rottumeroog in de toekomst weer echt samengroeien. De geul tussen de twee eilanden slibt namelijk dicht. Daar groeit nu al zeekraal. Misschien ontstaat er dan weer een situatie als vóór 1930. Het Oostschild is sinds een paar jaar ondiep geworden. Zo dynamisch kan het Wad zijn.

Vanaf het Zuiderduin zie je Rottumeroog met de kaap. Daartussenin ligt het Oostschild.

Colofon

Dit product is in samenwerking gemaakt met:

Landschap Noord-Holland
Natuurmonumenten
Rijkswaterstaat
Staatsbosbeheer
Waddenunit (EZ)
Vogelbescherming Nederland
Met steun van Rust voor Vogels, Ruimte voor
Mensen

Teksten

Renate Prins

Redactie

Jorien Bakker

Druk

Xerox/Opmeer, Den Haag

Meer informatie?

Kijk dan op:

www.waddenzee.nl/beheren/onbewoonde-eilanden of
www.beleefdewaddennatuur.nl

Deze brochure heeft een oplage van 7500 exemplaren

Publicatiedatum

november 2016

Postadres

Leonard Springerlaan 23, 9727 KB Groningen

Website

Zie www.waddenzee.nl en www.staatsbosbeheer.nl

Opmaak en vormgeving

GoedBeginnen.nl, Amersfoort

Fotoverantwoording

- Aaldrik Pot: p. 28
- Bert Meerstra, Waddenunit: p. 13, 15
- Do van Dijk: p. 7
- Emo Klunder: p. 25
- Freek Jan de Wal, Waddenunit: omslagfoto
- Geert Aarts (IMARES): p. 9
- Ger Mulder: p. 24
- Henk Postma: p. 2, 23, 27
- J.W. van Aalst, www.opentopo.nl: p. 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 24
- Jan Huneman: p. 8, 12, 14, 16
- Anne-Lieke Struijk: p. 4-5
- Joop van Houdt, Rijkswaterstaat, <https://beeldbank.rws.nl>: p. 21
- Luchtsurveillance Rijkswaterstaat Noord-Nederland: p. 18, 20, 22
- Natuurmonumenten: p. 10, 11
- Renate Prins: p. 17, 19
- Rens Jacobs, Rijkswaterstaat, <https://beeldbank.rws.nl>: p. 6

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Ministerie van Economische Zaken

